

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(28-29. X 2022)

Књига I

СРБИЈА И СРПСКИ ЈЕЗИК

Уредници

Проф. др Милош Ковачевић
Проф. др Јелена Петковић

Крагујевац, 2023.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА СА XVII МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ
СКУПА „СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ” / 5
О ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ XVII МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ
СКУПА „СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ” / 11

Милош М. Ковачевић
СРБИЈА У ВУКОВОЈ СТАНДАРДИЗАЦИЈИ
СРПСКОГА ЈЕЗИКА / 17

Јелена Р. Јовановић Симић
О ДРУШТВЕНОЈ УЗУРПАЦИЈИ ЛИНГВИСТИЧКОГ СМИСЛА
ЗАШТИТЕ И НЕГОВАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 29

Јелена М. Стевановић
СТАТУС СРПСКОГ ЈЕЗИКА ТОКОМ ПРОЦЕСА
ПРИДРУЖИВАЊА СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ / 45

Даница М. Јерошијевић Тишма
СТАВОВИ ПРЕМА (НЕ)СТАНДАРДНИМ ВАРИЈЕТЕТИМА
СРПСКОГ ЈЕЗИКА: ПРЕСТИЖ ИЛИ ПОНОС? / 57

Марија Н. Јаневска
АКУСТИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ САМОГЛАСНИКА /О/ КОД ГОВОРНИКА
СА ПОДРУЧЈА КОСОВСКО-РЕСАВСКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ЗОНЕ / 73

Милка В. Николић
МЕТОДОЛОШКИ ОКВИРИ СРБИСТИКЕ У ПРЕДГОВОРИМА И
ПОВОРОИМА КЊИГА МИЛОША КОВАЧЕВИЋА: „МЕТОДОЛОШКИ
ОБРАЗАЦ ПОЛИДИСЦИПЛИНАРНЕ СРБИСТИЧКЕ АНАЛИЗЕ” / 89

Сања Ж. Ђуровић и Јелена Љ. Спасић
ЈЕЗИЧКИ И СТИЛСКИ СЛОЈЕВИ У РОМАНУ
ГАЛЕБ КОЈИ СЕ СМЕЈЕ НИКОЛЕ МАЛОВИЋА / 99

Душан М. Пејић
СРБИЈА И СРПСКЕ ТЕМЕ У ПОЕЗИЈИ ОГЊЕНА КАНДИЋА
– КЊИЖЕВНИ И ЈЕЗИЧКО-СТИЛСКИ АСПЕКТИ / 113

Нина С. Ђеклић
ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКЕ ОДЛИКЕ БЕОГРАДСКОГ
СТИЛА СЛОБОДАНА ЈОВАНОВИЋА / 121

Веселина В. Ђуркин
СЛОЖЕНИ ВЕЗНИЦИ У ЈЕЗИКУ ПРЕДСТАВНИКА
„БЕОГРАДСКОГ СТИЛА” / 133

Тања З. Русимовић
НЕСТАНДАРДНА АТРИБУЦИЈА У ОМЛАДИНСКОМ ЖАРГОНУ / 149

Александра Б. Шуваковић
(НЕ)КОМУНИКАЦИЈА КАО КОНСТРУКТ СВЕТСКОГ ЈЕЗИЧКОГ
МЕНАЏМЕНТА И ПРОКЛАМОВАНОГ ПЛУРИЛИНГВИЗМА
КРОЗ ПРИЗМУ КРИТИЧКЕ АНАЛИЗЕ ЈЕЗИЧКОГ ПЛАНИРАЊА
УПОТРЕБНЕ ВРЕДНОСТИ МАЛИХ И ВЕЛИКИХ ЈЕЗИКА / 159

Наташа А. Стасићи и Милан Д. Тодоровић
СТУДИЈСКИ ПРОГРАМИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
(ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ) / 169

Исидора З. Јакишић Перовић и Ана М. Крстић
ПРО-ДРОП У ПОЗИЦИЈИ СУБЈЕКТА КОД ГОВОРНИКА СРПСКОГ КАО
ЗАВИЧАЈНОГ ЈЕЗИКА СА ЕНГЛЕСКОГ ГОВОРНОГ ПОДРУЧЈА / 189

Јулијана С. Десићковић
О ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНИМ БЕСПРЕДИКАТСКИМ
РЕЧЕНИЦАМА СА ЛОГИЧКИМ СУБЈЕКТОМ У ГЕНИТИВУ
У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 205

Александра Д. Ракић
ПАДЕЖИ И ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА
ТЕМПОРАЛНИМ ЗНАЧЕЊЕМ У АДМИНИСТРАТИВНОМ
СТИЛУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 219

Јелена М. Павловић Јовановић
РЕЛАТИВНА РЕЧЕНИЦА СА ИНКОРПОРИРАНИМ
АНТЕЦЕДЕНТОМ У АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНОМ
СТИЛУ СРПСКОГА ЈЕЗИКА У 19. ВЕКУ / 231

Тамара Н. Јаневска
ПРЕДСТАВЉАЊЕ РЕГИОНАЛНИХ ВАРИЈЕТАТА
СРПСКОГ ЈЕЗИКА У НОВИНСКОМ ДИСКУРСУ:
КОГНИТИВНОЛИНГВИСТИЧКИ ПРИСТУП / 241

Ана Љ. Вучићевић
О (НЕ)МЕСТУ РЕТОРИЧКОГ СТРУКТУРИРАЊА ТЕКСТА НА ПРИМЕРУ
ЖАНРА МАСТЕР РАДА: МАКРОЦЕЛИНЕ И ЦИТАТИ / 255

Вјера Ал. Најденова
НАЗИВИ УМЕТНИКА – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ У
СРПСКОМ, РУСКОМ И БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ / 267

Јелена Р. Даниловић Јеремић и Наталија А. Лаврова
ЛЕКСИЧКЕ СЛИВЕНИЦЕ У СРПСКОМ И ПОЈЕДИНИМ
СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА / 277

Никола Д. Вујчић
КОНЦЕПТИ СРПСКИ ЈЕЗИК, БОСАНСКИ ЈЕЗИК, ХРВАТСКИ ЈЕЗИК И
СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК У НЕМАЧКОМ МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ / 289

Георгина В. Фреи и Марија Б. Нијемчевић Перовић
ЗНАЧАЈ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА ЗА СТУДИЈЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА И
КЊИЖЕВНОСТИ У СРБИЈИ: СТАВОВИ И ПЕРЦЕПЦИЈЕ СТУДЕНАТА / 303

Кристијина Б. Крчмаревић
АНАЛИЗА РАЗЛИЧИТИХ НАЧИНА УПОТРЕБЕ НЕМАЧКОГ
ES И ЊЕГОВИХ ЕКВИВАЛЕНТА У СРПСКОМ ПРЕВОДУ НА
ПРИМЕРУ ПРИПОВЕТКЕ „ТРИСТАН“ ТОМАСА МАНА / 317

Сандра М. Јосићковић
ЕНГЛЕСКИ ПРЕВОДИ ТУРИСТИЧКИХ БРОШУРА
О КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ СРБИЈЕ / 331

Ташијана С. Грујић

НЕПОДНОШЉИВА ЛАКОЋА КАЛКИРАЊА: ПРЕСЛИКАВАЊЕ
ЕНГЛЕСКИХ ОБРАЗАЦА ПРЕМОДИФИКАЦИЈЕ
ИМЕНИЦЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 345

Нина Ж. Манојловић

СПАЦИЈАЛИЗАЦИЈА ТЕМПОРАЛНОСТИ У РОМАНУ *ФАМА*
О *БИЦИКЛИСТИМА* СВЕТИСЛАВА БАСАРЕ / 359

Катиарина Б. Субановић

ИМПЛИКАТИВНА СВОЈСТВА ИНГРЕСИВНОГ АСПЕКТУАЛИЗАТОРА
ПОЧЕТИ У РОМАНИМА *БЕСНИЛО* И *СЕНТИМЕНТАЛНА ПОВЕСТ*
БРИТАНСКОГ ЦАРСТВА БОРИСЛАВА ПЕКИЋА / 375

Јелена М. Јосијевић

МЕТАЛИНГВИСТИЧКИ КОМПАРАТИВ
У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 393

Бојана В. Раденковић Шошић

СРПСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ИТАЛИЈАНСКИХ
ФРАЗЕОЛОГИЗАМА У *НАПУЉСКОЈ ТЕТРОЛОГИЈИ* ЕЛЕНЕ ФЕРАНТЕ / 409

Катарина Б. Субановић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за истраживање језика и књижевности

ИМПЛИКАТИВНА СВОЈСТВА ИНГРЕСИВНОГ АСПЕКТУАЛИЗАТОРА ПОЧЕТИ У РОМАНИМА БЕСНИЛО И СЕНТИМЕНТАЛНА ПОВЕСТ БРИТАНСКОГ ЦАРСТВА БОРИСЛАВА ПЕКИЋА²

Предмет анализе овог рада јесу аналитичке конструкције састављене од ингресивног фазног глагола *почети* и глаголског комплемента. Глагол *почети* припада класи фазних глагола који упућују на почетну фазу трајне евентуалности у допуни, а истовремено се може сврстати у класу имплицативних глагола, односно глагола који имплицирају истинитост, тј. вршење, извршавање радње у комплементу (в. Каргунен 1971, Батистић 1979). Мада се сврстава у групу имплицативних глагола, глагол *почети* може имати и неимплицативна својства и то у зависности од акционсартa свог комплемента. Стога је основни задатак овог рада испитати када, односно, у комбинацији са којим типом глаголске ситуације у комплементу, глагол *почети* има имплицативно, односно неимплицативно значење. Приликом одређивања типа глаголске ситуације ослањали смо се на Вендлера (1957), као и на радове Новакова (2005, 2016а, 2016б) и Лазовић (2020), посебно приликом дефинисања појмова *шеличности* и *ограничености* који су од великог значаја за нашу анализу. Хипотеза од које смо пошли у раду је да ће глагол *почети* имати имплицативно значење са стањем, активношћу, достигнућем и семелфактивом у комплементу, а неимплицативно значење у комбинацији са остварењем. Примери су преузети из два романа Борислава Пекића – *Беснило* и *Сентиментална повест Британског царства*, а истраживање је укључило анализу 53 реченице. Резултати анализе показали су да глагол *почети* као допуну не прихвата перфективне глаголе. У вези с тим, као комплементи глагола *почети* нису се јављала достигнућа и семелфактиви, које у српском језику означавају глаголи перфективног вида. На крају, глагол *почети* имао је имплицативно значење у свим анализираним примерима, односно у комбинацији са стањима, активностима и остварењима.

Кључне речи: ингресивни глагол, имплицативно значење, неимплицативно значење, почети, глаголска фаза, акционсарт

1. Увод

Предмет овог рада јесте глагол *почети*³ и његови комплементи анализирани из перспективе глаголске семантике. Наиме, глагол *почети* припада категорији фазних (тј. аспектуалних) глагола. Може се јавити у оквиру аналитичких конструкција где упућује на почетну (тј. ингресивну) етапу глаголске радње у комплементу, у чијој функцији се јављају инфинитив или презент са везником *да* (в. Пипер и др. 2005: 312, 352–353). Глагол *почети* као фазни глагол такође се може сврстати у категорију *имплицативних* глагола, односно глагола који имплицирају

1 katarina.subanovic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01/ 200198).

3 Иницијална идеја у раду била је да се у обзир узму и морфолошке творенице попут глагола *ош-почети*, *започети*, итд. Међутим, ови глаголи су у анализираној језичкој грађи показали немогућност комбиновања са глаголским лексемама због чега су искључени из анализе.

истинитост, тј. вршење или извршавање радње исказане глаголом у комплементу. Супротни њима јесу *неимпликативни глаголи* код којих се такво вршење или извршавање радње не имплицира⁴ (в. Картунен 1971: 341; Батистић 1979: 73).

Основни задатак у овом раду јесте дати одговор на питање: *Да ли се догађај изражен глаголом у комплементу ингресивног аспектуализатора 'почети' догодио?* На основу резултата сличног истраживања које је спроведено на енглеским ингресивним аспектуализаторима (в. Франчески 2015: 101–106), полазимо од хипотезе да ће глагол *почети* имати импликативно значење када се у позицији његовог комплемента нађе стање, активност, семелфактив или достигнуће, тј. да ће имати неимпликативно значење када се у комплементу нађе остварење. Постављена хипотеза темељи се на Вендлеровој глаголској типологији коју ћемо детаљно разрадити у наредном сегменту рада.

Како бисмо успешно одговорили на постављено питање, рад смо организовали на следећи начин: након уводног дела представимо теоријски оквир истраживања у коме ћемо говорити о природи ингресивног фазног глагола *почети* и релевантним терминима као што су тип глаголске ситуације (укључујући сваки тип појединачно), *шеличности* (енгл. *telicity*) и *ограничености* (енгл. *boundedness*). Потом ће уследити део који се бави методологијом рада, где ћемо представити истраживачки поступак и језичку грађу анализирану за потребе овог рада. Након тога следи анализа језичке грађе и дискусија, а рад се завршава одељком у којем ћемо сумирати закључке до којих смо дошли анализом одабране језичке грађе.

2. Теоријски оквир

Као што је у уводу рада истакнуто, глагол *почети* може се јавити као глаголски део аналитичких конструкција, за који је у српском језику карактеристична зависност од друге речи са којом фазни глагол формира целину. Поред тога, фазни глаголи могу се комбиновати са именичким и предлошким фразама.

Када је глаголски комплемент ингресивног аспектуализатора *почети* у питању, уочавају се извесна ограничења. Концепт сегментирања глаголске радње темељи се на скали почетак радње – одвијање радње – завршетак радње, те би глаголи који имају фазна тумачења требало да означавају радњу са одређеним трајањем (в. Кљакић 2020: 13). Уколико кренемо од Комријево (1976: 3–4) дефиниције глаголског вида, уочавамо да глаголски вид представља начин посматрања и представљања интерне временске структуре неке ситуације, односно да омогућава сагледавање и представљање радње као целине (перфективни вид) или као структуре (имперфективни вид). Из тога следи да се перфективни вид односи на сагледавање ситуације као целине, не узимајући у обзир њене појединачне делове, и да су за ситуације означене перфективним видом типична обележја попут *појединачности*, *завршености*, *ограничености*. Будући да се ситуације означене перфективним видом сагледавају као целина, није их могуће сегментирати, односно, у случају овог рада, издвојити иницијалну фазу перфективне радње. С друге стране, имперфективни вид омогућава сагледавање ситуације као структуре, односно указује на могућност сегментирања радње која није завршена, а за радње

4 Батистић (1976: 73) представља трипартитну поделу на *импликативне*, *негативно-импликативне* и *неимпликативне глаголе*. Негативно-импликативни глаголи имплицирају неизвршеност радње у комплементу, нпр. исказом *Избегавао је да служи војску*, имплицира се да он није служио војску. С друге стране, код неимпликативних глагола се не имплицира извршавање или неизвршавање. Нпр. *Одлучио је да служи војску*, не имплицира извршеност служења.

означене имперфективним видом карактеристична су обележја *незавршености*, *прогресивности*, *неограничености*. У српском језику глаголски вид могуће је одредити већ на нивоу лексема, па се у погледу на горепоменуто видско ограничење закључује да глаголски комплемент ингресивног аспектуализатора не сме бити глагол перфективног вида услед немогућности издвајања сегмента симултаног са почетком означеним фазним глаголом.

Иако се ингресивни аспектуализатор *почети* сврстава у категорију имплицативних глагола, он може имати и неимплицативна својства и то у зависности од *акционарно*, односно, *типича глаголске ситуације* његовог комплемента. Наведени појмови везују се за категорију *акционалности* – семантичко-лексичку категорију која се односи на природу глаголске ситуације, тј. на то да ли глаголска ситуација обухвата цео процес радње или делове процеса или не, да ли радња траје или обухвата само један тренутак, да ли садржи тачку у којој се завршава или не и сл. (Мразовић, Вукадиновић 2009: 77, 80). По угледу на Вендлера (1957), Лорел Бринтон (1988: 29) разликује четири различита типа глаголске ситуације – *активности* (енгл. *activities*), *стања* (енгл. *states*), *достигнућа* (енгл. *achievements*) и остварења (енгл. *accomplishments*) и одређује их помоћу дистинктивних обележја [+/-стативност], [+/-трајање] и [+/-циљ]. Вендлеровој оригиналној четворопартитној класификацији се у неким другим студијама (нпр. Смит 1997, Ротстајн 2004, итд.) додаје и пети тип глаголске ситуације – *семелфактиви* (енгл. *semelfactives*).

Активности, глаголске ситуације које могу да трају извесно време, подразумевају процес сачињен од sukcesивних елемената једнаких по квалитету. Будући да су једнаки, не постоји завршни сегмент, тј. циљ коме се тежи. Стања означавају постојање одређене ситуације или особине у времену, немају сегменте и не подразумевају процес. Остварења и достигнућа слична су по томе што имају завршни сегмент, односно, теже циљу, а разликују се по томе што остварења карактеришу сегменти који обухватају ток ситуације, док су достигнућа тренутне ситуације – обухватају само један тренутак у ком се ситуација и реализује. На крају, семелфактиви су ситуације које су тренутне, баш као и достигнућа, али, за разлику од њих, семелфактиви су ателични (в. Новаков 2005: 27–30; Ротстајн 2004: 28).

Дистинктивно обележје [+стативност] упућује на непостојање развоја или процеса у глаголској ситуацији, док обележје [–стативност] указује на то да развој и сегменти постоје. Дистинктивно обележје [+трајање] односи се на оне глаголске ситуације које трају дужи или краћи временски период, а обележје [–трајање] односи се на тренутне ситуације. На крају, уколико је за одређену глаголску ситуацију карактеристично дистинктивно обележје [+циљ], то значи да она има природну тачку у којој се завршава, односно да тежи циљу, а обележје [–циљ] означава одсуство таквог завршног сегмента (в. Новаков 2005: 26–27).

Присуство или одсуство наведених дистинктивних обележја, а самим тим и тип глаголске ситуације, може се установити помоћу дијагностичких тестова које предлаже Вендлер (1957). Конкретно, тестовима 'колико дуго/за колико дуго' утврђује се постојање циља као и могуће трајање глаголске ситуације. Штавише, овим тестом се на индиректан начин може испитати и стативност, будући да стања немају циљ. Затим, тестом '(за) X времена' одређује се постојање циља, а уколико је глагол модификован прилозима попут *брзо*, *намерно* и сл., то значи да је глаголска ситуација динамична. На крају, тестом 'Ако неко престане да V, онда јесте V' проверава се да ли су сви сегменти глаголске ситуације истог квалитета

или постоји завршни сегмент, а на индиректан начин овај тест указује и на трајање (в. Бринтон 1988: 28–29; Новаков 2005: 26).

Како бисмо на адекватан начин одговорили на наше основно истраживачко питање, неопходно је да се осврнемо на два појма, *теличности* и *ограничености*. Ови појмови у блиској су вези са дистинктивним обележјем [+/-циљ]. Наиме, дистинктивно обележје [+/-циљ] везује се за теличност, једну од основних семантичких карактеристика глагола. Како теличност подразумева постојање циља, она се у неким контекстима укршта са концептом перфективности који се у славитици често дефинише као свршеност (в. Новаков 2016б: 395). Како Новаков (2016а: 37) примећује, близак термину *теличности*, управо је и појам *ограничености*, који у раду старијег датума разматра Деклерк (1979). Аутор разматра обележја ограничености, тј. теличности и глаголског вида и прави дистинкцију између ограничености/теличности и неограничености/ателичности, дакле разматра их као синонимне. Теличност сагледава као усмереност или тежњу ситуације према циљу тј. завршетку уз достизање тог циља који представља крајњу тачку. Код теличних ситуација, дакле, постоји кулминација јер теличне ситуације теже завршетку, тј. циљу, па се оне не могу прекинути уз очување квалитета целе ситуације.

Полазећи од ставова које износи Деклерк, Новаков (2016а: 38) долази до закључка да се, говорећи о обележјима теличности, ограничености и перфективности, заправо говори о међуодносу глаголске семантике и глаголског вида, односно о међуодносу лексичког и граматичког вида. Аутор истиче како се теличност уопштено може одредити као постојање циља чије остварење доводи до одређеног резултата, док се ограниченост треба стриктно раздвојити од теличности и не треба је повезивати са циљем, већ са приказивањем ситуације као целине, односно са перфективношћу и са реализацијом циља који је присутан, јер је назначен теличношћу. Дакле, теличност треба сагледавати као семантичку категорију, а ограниченост, као категорију блиску граматичкој категорији глаголског вида.

Новаков (2016а: 38; 2016б: 399) истиче да такав теоријски оквир даје следеће могуће комбинације:

- а) телично и перфективно: циљ је присутан у ситуацији и достигнут је; постоји резултат, нпр. *Поносно је ошћевала химну своје земље.*
- б) телично и имперфективно: циљ је присутан у ситуацији, али није назначено да је достигнут, нпр. *Цршао је поришеи своѡ млађеѡ брашса.*
- в) ателично и перфективно: циљ није присутан у ситуацији па перфективни вид не може ни да назначи да је он достигнут – ова комбинација није могућа у српском језику јер је циљ садржан у лексичком аспекту перфективних глагола. Стога се перфективни глаголи не могу повезати са ателичношћу.
- г) ателично и имперфективно: циљ није присутан у ситуацији, а имперфективни вид ни не назначава да ли је он достигнут, нпр. *Највише је волела лубенице.*

3. Методологија

За основни извор језичке грађе одабрана су два романа Борислава Пекића – *Беснило* и *Сеншиментална њовести Брийанскоѡ царствва*. Оба романа припадају лондонском опусу Пекићевог стваралаштва, а карактеришу их различите

наративне стратегије. Конкретно, за разлику од *Беснила*, *Сентиментална њовести Британског царства* у својој основи има историјску хронологију, односно, приповедање у овом роману одговара историјском саопштавању, што за последицу има бројне примере у којима је глагол *почети* непрелазан:

- 1) *Није, међутим, рејко да прича младог народа почне тек кад га покори старији и зрелији* (СПБЦБП, стр. 23).
- 2) *Права прича може да почне* (СПБЦБП, стр. 28).
- 3) *Европа се грчи у породилачким мукама, а почиње неславно - епидемијам, ративима, сеобама* (СПБЦБП, стр. 60).
- 4) *Свака историја има свој крај. Она најчешће почиње ратом, ратом и завршава* (СПБЦБП, стр. 93).

Примери ексцерпирани из првог романа имају ознаку *ББП*, а примери преузети из другог романа имају ознаку *СПБЦБП* и анализирани су помоћу квалитативне анализе. Анализа такође укључује и бројчане податке којима утврђујемо фреквентност различитих врста комплемената ингресивног аспектуализатора *почети*.

За прозну књижевност типичан је књижевноуметнички функционални стил, (КФС), који „у функционалностилској разградњи има доминантну улогу и највише репрезентује лексички и граматички потенцијал језика” (Тошовић 2002: 169). Штавише, КФС у великој мери може садржати и елементе разговорне лексике карактеристичне за свакодневни говор, као и елементе других функционалних стилова. Што се морфолошке и лексичке структуре тиче, КФС има изражен глаголски карактер. Другим речима, глаголски облици најчешћи су у овом функционалном стилу (в. Галперин 1977: 269–270; Тошовић 2002: 169, 184–185, 189;). Због ових разлога, романи представљају основни извор грађе у раду.

Истраживачки поступак састоји се од неколико корака. Први корак подразумева је ексцерпцију аспектуализатора *почети*. Због природе и циља истраживања, у обзир су узете аналитичке глаголске конструкције које су се састојале од ингресивног аспектуализатора *почети* и глаголског комплемента и у анализи су истакнуте масним словима. Потом су примери разврстани према типу глаголске ситуације у комплементу. Због ограничења у погледу броја страна, свака језичка појава која се у раду анализира биће илустрована једним примером. Уз рад прилажемо додаток који табеларно приказује све примере узете у обзир приликом анализе и доношења закључака. Тип глаголске ситуације комплемената одређен је помоћу Вендлерових дијагностичких тестова представљеним у одељку који се бави теоријским оквиром рада. У самој анализи биће објашњено у коју се сврху сваки тест појединачно употребљава. Након Вендлерових тестова, у анализи се поставља верификационо питање: *Да ли се радња означена глаголом V догодила?* чиме настојимо да одговоримо на основно истраживачко питање у раду.

4. Анализа примера са дискусијом

Ингресивни глагол *почети* јавио се у 145 реченица. У анализираној језичкој грађи овај ингресивни аспектуализатор у највећем броју случајева (тј. у 48% реченица) јављао се као непрелазни глагол што је, претпостављамо, резултат наративне стратегије романа *Сентиментална њовести Британског царства*. Глагол *почети* комбиновао се и са именичком фразом и предлошком фразом по 11 пута (тј. у око 7.5 % реченица за сваку врсту фразе понаособ). Међутим, због саме природе истраживања ови примери изузети су из анализе, а у обзир су узете аналитичке

конструкције у којима глагол *почети* има глаголски комплемент. Анализа је укључила 53 реченице (односно, 36% укупног броја реченица). Глаголски комплемент јавио се у облику инфинитива у 40 реченица, што чини 75% анализираних примера, док се комплемент у форми *да*+презент клаузе појавио у 13 реченица (односно, у 25% примера). У наставку приказујемо примере и анализу:

- 1) **Почео сам** према Либерману **осећати** перверзну симпатију, која се осећа према усамљеном тигру што га прогони цело село (ББП, стр. 496).
 - i *Колико ми је требало да према Либерману осећам перверзну симпатију?
 - ii *Осећао сам перверзну симпатију према Либерману *за 10 година*.
 - iii Осећао сам перверзну симпатију према Либерману *10 година*.
 - iv Ако престанем да осећам перверзну симпатију према Либерману, ја јесам осећао перверзну симпатију према Либерману.
 - v *Осећао сам перверзну симпатију према Либерману *намерно/брзо*.
 - vi *Почео сам према Либерману осећати перверзну симпатију, али је нисам осећао⁵.
 - vii **⁶Почео сам према Либерману осећати перверзну симпатију, али је нисам осетио.

Применом дијагностичких тестова долазимо до закључка да је глагол *осећати* стање. Прва два теста служе за утврђивање теличних ситуација, односно ситуација које теже природном завршном сегменту, а реченице које смо добили применом ових тестова су неграматичне, што је назначено употребом звездице. Са друге стране, применом дијагностичких тестова под iii) и iv) добили смо граматишне реченице, а њима се утврђују ателичне ситуације. На крају, будући да стативне ситуације не подразумевају развој и улагање енергије агенса, већ само постојање одређеног квалитета или односа у времену (в. Новаков 2009: 45), стања није могуће модификовати адвербијалима попут *намерно* или *брзо*. У погледу на оквир који предлаже Новаков (2016а: 38; 2016б: 399), глагол *осећати* у овом примеру је ателичан и неограничен.

Постављањем питања *Да ли се догађај означен глаголом 'осећати' заиста догодио?* добијамо афирмативан одговор. Штавише, негирањем комплемента ингресивног аспектуализатора *почети* у дијагностичком тесту под vi) добијамо неграматичну реченицу, што нас доводи до закључка да је у анализираној грађи у овом раду, у комбинацији са стањем, ингресивни аспектуализатор *почети* имао имплицитивно значење. Додатно, у примеру приказујемо и тест под vii) у ком мењамо глаголски вид негираног комплемента, што сматрамо неадекватним из три разлога: прво, ингресивни глагол *почети* блокира допуну у перфективном виду; друго, реченици глаголе различитог вида препознају као различите лексеми; и треће, променом глаголског вида најчешће се мења и тип глаголске ситуације. У овом конкретном примеру од активности (*осећати*) променом глаголског вида добијамо достигнуће (*осетио*). Због ових разлога, тест под vii)

5 Ингресивни аспектуализатор *почети* сматра се *дешектором* (маркером) *пресупозиције* (в. Књи-
жар 2017: 41–42; Књи-жар 2019: 18–19), односно *пресупозиционим окидачем* (в. Мишковић-Лу-
ковић 2018: 147). Исказом *Почео сам према Либерману осећати перверзну симпатију*, пресупо-
нира се да раније према Либерману нисам осећао перверзну симпатију. У погледу ингресивног
аспектуализатора *почети*, Миливојевић (2021а: 210–211; 2021б: 210–211) истиче да се његовом
употребом пресупонира отпочивање догађаја у комплементу који се не може негирати у оквиру
исте пресупозиције.

6 Код овог примера стоје две звездице због тога што поред прве звездице, која указује на то да је
пример неграматичан, друга звездица указује на неадекватност теста (због промене вида).

нећемо спроводити у нашој анализи. На крају, у анализираној језичкој грађи овај ингресивни фазни глагол јавио се у комбинацији са стањем у само 4 реченице, што чини 7.5% укупног броја примера.

2) А сада да видим како стојимо с леталитетом, па можемо **почети разговарати** озбиљно (ББП, стр. 204).

- i *Колико је требало да разговарамо?
- ii *Разговарали смо за *пола сати*.
- iii Разговарали смо *пола сати*.
- iv Ако престанемо да разговарамо, ми јесмо разговарали.
- v Разговарали смо *брзо*.
- vi *Почели смо озбиљно да разговарамо, али нисмо разговарали.

Применом дијагностичких тестова, долазимо до закључка да је глагол *разговарати* ателичан и неограничен и да представља активност. Као и у претходном примеру, тестови под i) и ii) утврђују теличне ситуације, а њиховом применом на глагол *разговарати* добијамо неграматичне реченице. С друге стране, тестови под iii) и iv) утврђују ателичне ситуације, односно ситуације код којих су сви сегменти исти, чиме потврђујемо ателичност испитане глаголске лексеме. На крају, могућност модификовања глагола *разговарати* адвербијалом *брзо*, показује да је реч о динамичном глаголу.

У овом примеру такође, постављањем питања за утврђивање имплицативног (односно неимплицативног) значења добијамо потврдан одговор, што се поново може доказати тестом под vi). Дакле, у овом примеру учавамо да је ингресивни фазни глагол *почети* имао имплицативно значење у комбинацији са активношћу.

У нашој анализираној језичкој грађи глагол *почети* је најчешће имао активност у комплементу. Прецизније речено, активност се као допуна глаголу *почети* јавила у 31 примеру, што чини преко 58% анализираних реченица.

Као што је раније у раду назначено, у српском језику глаголски вид и тип глаголске ситуације могуће је одредити већ у лексикону. Аспектуална опозиција *имперфективно/имперфективно* у српском језику може се приказати примерима *написао* и *писао*. Конкретно, глагол *написао* јесте глагол перфективног вида, означава радњу као целину, као потпуну, завршену и ограничену, односно као радњу која се не може наставити будући да је циљ реализован. Дакле, само на основу глаголске лексеме можемо закључити да се ради о перфективном остварењу. С друге стране, глагол *писао* је његов имперфективни парњак, што значи да се ситуација сагледава као незавршена, прогресивна и неограничена, а сам глагол *писао* не имплицира постојање циља или природног завршног сегмента радње. У највећем броју случајева, префиксација мења обележје [-циљ] у [+циљ], а глаголи којима се циљ додаје најчешће су активности. Дакле, префиксација у српском језику има двоструку функцију, лексичку и граматичку, зато што утиче на семантику глагола, као и на глаголски вид и то посредством дистинктивног обележја [+/-циљ] (в. Новаков 2005: 85; Лазовић 2020: 101). Самим тим, у српском глаголском систему теличност, као семантичко обележје, директно се повезује са граматичком категоријом глаголског вида, па су глаголи перфективног вида телични, при чему перфективност подразумева да је постојећи циљ и достигнут, а глаголи имперфективног вида сматрају се ателичним (в. Новаков 2009: 49).

Међутим, бројни аутори (нпр. Даути 1979; Бринтон 1988; Крифка 1992; Веркајл 1993; Пипер и др. 2005; Лазовић 2020, итд.) истичу да је, приликом одређивања теличности (а самим тим и типа глаголске ситуације), у обзир неопходно

узети и друге параметре попут субјекта, објекта, модификатора, комплементата, адвербијала, као и шири контекст, а не нужно значење саме глаголске лексеме. Штавише, прихватање јасног разграничавања обележја теличности и ограничености (в. Новаков 2016а: 38) управо нам и омогућава да теличност не одређујемо нужно на нивоу лексеме, већ и на плану синтаксе. Конкретно, *написао је писмо* представља теличну и ограничену глаголску ситуацију, будући да је употребљен глагол перфективног вида којим се показује присутност завршног сегмента, као и његова реализација. С друге стране, глаголска фраза са имперфективним парњаком *писао је писмо* такође се може сматрати теличном, јер постојање допуне у виду директног објекта у једнини додаје обележје [+циљ], а употреба имперфективног вида не експлицира да је тај циљ и постигнут⁷ (в. Новаков 2005: 128–129; Новаков 2007: 305). На крају, истичемо да се ситуација додатно компликује због тога што се стиче утисак да Вендлерови дијагностички тестови⁸ тестирају искључиво глаголску лексему када је српски језик у питању, односно да приликом одређивања типа глаголске ситуације не узимају у обзир план синтаксе. Другим речима, приликом коришћења Вендлерових дијагностичких тестова у српском језику глаголски вид испитане глаголске лексеме, а не транзитивност, модификација адвербијалима, итд., има пресудну улогу у одређивању типа глаголске ситуације. Конкретно, упркос томе што је *писао је писмо* имперфективно остварење као што је изнад и објашњено, Вендлерови тестови дату ситуацију препознају као активност, јер је глагол *писао је писмо* имперфективног вида, а транзитивност као помоћни дијагностички критеријум и присуство директног објекта у једнини не игра никакву улогу у препознавању теличности глагола *писао је писмо* у овом примеру. Дакле, према Вендлеровим тестовима *писао је писмо* је активност, а глагол *писао је писмо* сматра се ателичним зато што је имперфективног вида. Имајући то у виду, размотрићемо пример 3):

- 3) Док је дечак покушавао да на пушку монтира телескопску цев, сео је за сто, откључао фиоку, извадио карту с црвеним рубом и **почео је испуњавати** лажним подацима о једном лажном имену (ББП, стр. 229).

- i *Колико је требало да испуњава карту лажним подацима?
- i *Испуњавао је карту лажним подацима *за пола сат*.
- ii Испуњавао је карту лажним подацима *пола сат*.
- iii Ако престане да испуњава карту лажним подацима, он јесте испуњавао карту лажним подацима.
- iv Испуњавао је карту лажним подацима *брзо*.
- v *Почео је да испуњава карту лажним подацима, али је није испуњавао.

Као што је и очекивано, применом дијагностичких тестова долази се до закључка да је *испуњавао је карту* активност. Употребом тестова под i) и ii), којима се утврђују теличне ситуације, добијамо неграматичне реченице. Са друге стране, употребом тестова под iii) и iv), којима се утврђују ателичне ситуације, добијамо грамаатичне реченице, што нас наводи на закључак да је испитани глагол ателичан. На крају, могућност модификовања глагола *испуњавао је карту* адвербијалом *брзо*, показује да је реч о динамичном глаголу. Међутим, упркос томе што

7 Могућност имперфективних остварења у српском језику потврђује и Манојловић (2014: 217–218).

8 Дакле, мисли се на Вендлерове дијагностичке тестове на које се позивамо и у самој анализи рада: 'колико дуго/за колико дуго', '(за) X времена', 'ако неко престане да V, онда јесте V' и модификација адвербијалима *брзо*, *намерно*, итд.

се помоћу Вендлерових дијагностичких тестова закључује да је *испуњававши карту* активност, ми ћемо у овом контексту дагу глаголску фразу посматрати као остварење узимајући у обзир како сам глагол *испуњававши*, тако и његову његову допуну. Наиме, глагол *испуњававши* је прелазни глагол и захтева допуну у виду директног објекта. У овом конкретном примеру директни објекат јесте именичка синтаagma у једнини – *црвена карта*. Присуство директног објекта у једнини глаголској ситуацији додаје обележје [+циљ] чиме се теличност може одредити на плану синтаксе. Дакле, *испуњававши карту* у овом контексту посматра се као глаголска ситуација која тежи завршном сегменту, а имперфективним видом глагола не назначавача се да је тај завршни сегмент достигнут. Другим речима, *испуњававши карту* не посматрамо као активност, већ као остварење, тј. као динамичну, дуративну ситуацију која тежи природној завршној тачки.

У овом примеру, такође, постављањем питања *Да ли се догађај означен глаголом 'испуњававши' заиста догодио?* добијамо потврдан одговор. Наиме, према дефиницији имплицативних глагола коју даје Татјана Батистић (1979: 73), а која је наведена у уводу рада, имплицативни глаголи имплицирају истинитост, односно вршење, извршавање радње исказане допунским предикатом. Самим тим, и у случају овог примера, не можемо негирати извршавање радње у комплементу. Другим речима, уколико је он почео испуњавати карту, он је јесте испуњавао, што је показано неграматичном реченицом под vi). Дакле, глагол *почеши* имплицира вршење радње исказане његовим комплементом.

У овом тренутку размотрићемо хипотезу од које смо кренули на самом почетку рада и према којој смо претпостављали да ће глагол *почеши* имати неимплицативно значење са остварењем у комплементу, по угледу на енглеске ингресивне глаголе. У наставку приказујемо примере 4) и 5) које у свом истраживању наводи Франчески (2015: 105), а потом и његову елаборацију:

4) [...] *he started to climb the mountain [...]*.

5) *They began to climb the mountain.*

„the answer to the question “Did he / they climb the mountain?” would be “no”, because the ascent cannot be conceptualized as completed unless an adverbial or other elements in the sentence suggest otherwise” (ибид.). Штавише, у енглеском језику могуће је рећи *They started / began to climb the mountain, but eventually they did not climb it.* због следећег разлога:

„Consider, for instance, the verb *climb*, which denotes an action lasting for a certain amount of time and culminating in the arrival at the summit of something. As can be observed in (103)⁹, only a portion of the climbing action is understood as having unfolded, with completion remaining some steps further away” (ибид.).

За разлику од енглеског језика, у српском се употребљавају две различите глаголске лексеме, односно, лексеме различитог глаголског вида, како би се илустровала разлика између радњи које су у току и оних које су завршене. У вези с двама претходним примерима, глагол имперфективног вида, *пеши се*, означавао би процес који је у току, док би глагол перфективног вида, *поише се*, означавао радњу која је извршена. Штавише, у српском језику, за разлику од енглеског, није могуће рећи **Почели су да се пењу на планину, али се на крају нису поели*. Да бисмо добили граматичну реченицу било би неопходно негирати други глагол, глагол *поише*, што због трију разлога које наводимо на почетку саме анализе, а која

9 Будући да се ради о цитату, оставили смо изворни број примера који Франчески (2015: 105) елаборира, а који су у нашој анализи наведени као примери 4) и 5).

се тичу неадекватности теста у којем се мења глаголски вид негиране лексеме, сматрамо неправилним. Због ових разлога енглески ингресивни глаголи имају неимплицитивно значење у комбинацији са остварењима, док српски аспектуализатор *почети* има имплицитивно.

- 1) Затим су се удружили с чувеним модним креатором из Париза и **почели правити** специјалне моделе за оне који су још увек хтели да се разликују и могли то себи приуштити (ББП, стр. 415).
 - i *Колико је требало да праве специјалне моделе?
 - ii *Правили су специјалне моделе за 5 месеци.
 - iii Правили су специјалне моделе 5 месеци.
 - iv Ако престану да праве специјалне моделе, они јесу правили специјалне моделе.
 - v Правили су специјалне моделе брзо.
 - vi *Почели су правити специјалне моделе, али их нису правили.

Упоредивањем примера 3) и 6), као и резултата Вендлерових дијагностичких тестова код ових примера, долазимо до истог закључка, а то је да се ради о активности. Као и код глагола *исцуњавајући* у примеру под 3), и код глагола *правити* се употребом прва два теста, који утврђују теличне ситуације, добијају неграматичне реченице, док се употребом наредна два теста за утврђивање ателичних ситуација добијају граматичне реченице. Такође, могућност модификације глагола *правити* адвербијалом *брзо* упућује на закључак да се ради о динамичној глаголској лексеми.

Као и глагол *исцуњавајући*, глагол *правити* је прелазан и има допуну у виду именичке фразе. Ипак постоји значајна разлика између ова два примера, а она се тиче типа именичке фразе коју ови глаголи имају у допуни. Као што је и објашњено, на плану лексикона, глагол *исцуњавајући* је активност, али на плану синтаксе, узимајући у обзир јасно одређени директни објекат у једнини који се налази у допуни овог глагола, долазимо до закључка да је *исцуњавајући каршу* имперфективно остварење, јер директни објекат у једнини мења дистинктивно обележје [-циљ] у [+циљ]. У примеру под 6), међутим, глагол *правити* има допуну у множини чиме се дистинктивно обележје [-циљ] не мења у [+циљ] због тога што се објектом у множини означава могућност неограниченог понављања радње (в. Лазовић 2020: 103–104). Управо због тога, за разлику од примера под 3), глаголску ситуацију у овој реченици посматрамо као ателичну и неограничену, односно, као активност.

Постављањем верификационог питања *Да ли се догађај означен глаголом 'правити' заиста догодио?* добијамо потврдан одговор. Другачије речено, уколико је радња *прављења модела* започета, онда се *прављење модела* и догодило. Тиме закључујемо да је у овом примеру глагол *почети* имао имплицитивно значење.

Што се тиче различитих врста допуна које могу имати утицаја на тип глаголске ситуације комплементата, приказаћемо примере 7) и 8):

- 7) Десетак дана након тога, у акутнонеуролошкој фази, онда, дакле, када је вирус ушао у централни нервни систем, болесник **почиње манифестовати** хиперактивност, често бесмислену, дезоријентацију у времену и простору, тешке халуцинације, снажне грчеве и уопште необично понашање код фуриозног типа или телесну укрућеност и парализу код тзв. паралитичног (ББП, стр. 236–237).

- 8) Када је вирусе назвао „јебеним божјим најамним убојицама” и **почео ригати** пену у небо, Лофорд је схватио да нешто није у реду (ББП, стр. 522–523).
- i *Колико је требало да манифестује хиперактивност / рига пену у небо?
 - ii *Манифестовао је хиперактивност / ригао је пену у небо за *три дана*.
 - iii Манифестовао је хиперактивност / ригао је пену у небо *три дана*.
 - iv Ако престане да манифестује хиперактивност / рига пену у небо, он јесте манифестовао хиперактивност / ригао пену у небо.
 - v Манифестовао је хиперактивност / ригао је пену у небо *брзо*.
 - vi *Почео је манифестовати хиперактивност / ригати пену у небо, али је није манифестовао / ригао.

У наведеним примерима фазни глагол *почети* има прелазне глаголе *манифестовати* и *ригати* у комплементу. Ови глаголи имају допуну у виду директног објекта, а као директни објекат јављају се небројиве именице *хиперактивности* (апстрактна именица), односно *пена* (градивна именица). Овакве именице не мењају дистинктивно обележје [-циљ] у [+циљ] зато што је њиховом употребом немогуће ограничити радњу, па се ове радње могу наставити у недоглед. Штавише, у примеру 8) уочавамо итеративни глагол *ригати* који такође упућује на неограничено понављање радње. Другим речима, ови примери илуструју ателичне и неограничене глаголске ситуације, тј. активности.

На питање *Да ли су се радње означене глаголима 'манифестовати' и 'ригати' догодиле?* добијамо афирмативан одговор што се показује неграматичним реченицама под vi). Самим тим, у овим примерима глагол *почети* такође је имао имплицативно значење.

У анализираној језичкој грађи идентификована су и остварења у којима је имперфективни глагол модификован предлошком синтагмом у функцији месног адвербијала:

- 9) **Почиње стога да трчи** према подрумском прозору, где је договорено да га чекају (ББП, стр. 578).
- i *Колико је требало да трчи према подрумском прозору?
 - ii *Трчао је према подрумском прозору за *три дана*.
 - iii Трчао је према подрумском прозору *три дана*.
 - iv Ако престане да трчи према подрумском прозору он јесте трчао према подрумском прозору.
 - v Трчао је према подрумском прозору *брзо*.
 - vi *Почео је да трчи према подрумском прозору, али није трчао.

Глагол *трчати* је ателичан, али се додавањем предлошке синтагме *према прозору* обележје [-циљ] мења у [+циљ], јер се ателичном глаголу додаје тачка у којој се радња завршава. Дакле, *трчати према прозору* је остварење које је телично, али неограничено, будући да је глагол употребљен у имперфективном виду. Другим речима, додавањем предлошке синтагме додаје се и постојање циља, а употребом глагола у имперфективном виду се не експлицира достизање тог циља. У анализираним примерима глагол *почети* имао је остварење у комплементу у 18 реченица, тј. у скоро 34% примера.

Као и у претходним примерима, постављањем верификационог питања добија се потврдан одговор, а неграматичност реченице под vi) такође упућује на закључак да је у овом примеру глагол *почети* имао имплицативно значење.

У анализираној језичкој грађи, ингресивни аспектуализатор *почеџи* показао је могућност комбиновања са стањем, активношћу и остварењем, односно овај глагол није имао достигнуће или семелфактив у комплементу. У српском језику достигнућа и семелфактиве означавају глаголи који су искључиво у перфективном виду, а у теоријском оквиру овог рада истакли смо видско ограничење типично за комплементе ингресивног аспектуализатора *почеџи*, а то је да се они могу јавити само у имперфективном виду.

5. Закључак

У овом раду бавили смо се анализом аналитичких конструкција састављених од ингресивног аспектуализатора *почеџи* и глаголског комплемента. Поред тога што се може сврстати у класу аспектуализатора, глагол *почеџи* може се сврстати и у категорију имплицитивних глагола – глагола који имплицирају вршење, односно, извршавање радње означене глаголом у комплементу. Ипак, у зависности од типа глаголске ситуације своје допуне, глагол *почеџи* може имати и неимплицитивна својства. У складу са тим, основни задатак био је да се одреди у комбинацији са којим типом глаголске ситуације у комплементу глагол *почеџи* има имплицитивно, односно неимплицитивно значење.

Хипотеза од које смо у раду пошли, а која је базирана на истраживању имплицитивног значења енглеских ингресивних глагола, није потврђена. Прво, за разлику од енглеског језика, у српском постоје видска ограничења која се тичу комплемента ингресивног аспектуализатора *почеџи*, а која се односе на немогућност перфективне допуне овог глагола. Самим тим, као комплемент глагола *почеџи* не могу се јавити достигнућа и семелфактиви које у српском језику означавају искључиво глаголи перфективног вида. Друго, за разлику од енглеских ингресивних глагола који имају неимплицитивно значење у комбинацији са остварењима, у овом раду глагол *почеџи* имао је имплицитивно значење у свим анализираним примерима, односно у комбинацији са свим типовима глаголске ситуације које глагол *почеџи* дозвољава – са активностима, стањима па и остварењима, што је резултат разлика које се тичу граматичке категорије глаголског вида у енглеском и српском језику. На крају, у погледу фреквентности, у анализираној језичкој грађи активности су биле најфреквентнија допуна фазног глагола *почеџи*, потом су се јављала остварења, док су се најређе јављала стања.

Извори

ББП: Пекић, Борислав, *Беснило*, Београд: Београдски издавачко-графички завод, 1987.

СПБЦБП: Пекић, Борислав, *Сенџиментална џовести Британског царства*, Београд: Лагуна, 2013

Литература

Батистић 1979: Т. Batistić, О аспектџ вршења, извршености глаголске радње допунских предиката обилжењених вршiocем управног глагола, Београд: Јужнословенски филолог, XXXV, Београд: 65–97.

Бринтон 1988: L. J. Brinton, *The development of English aspectual systems: Aspectualizers and post-verbal particles*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Вендлер 1957: Z. Vendler, Verbs and Times, *The Philosophical Review*, 66, Cornell University, 143–160.
- Веркајл 1993: H. J. Verkuyl, *A theory of aspectuality: The interaction between temporal and atemporal structure*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Гальперин 1977: L. R. Galperin, *Stylistics*, Moscow: Moscow “Higher School”.
- Даути 1979: D. R. Dowty, *Word Meaning and Montague Grammar: The Semantics of Verbs and Times in Generative Semantics and in Montague’s PTQ*, Dordrecht : Holland / Boston : U. S. A. / London : England: D. Reidel Publishing Company.
- Деклерк 1979: R. Declerck, Aspect and bounded/unbounded (telic/atelic) distinction. *Linguistics* 17/7-8, 761–794.
- Картуен 1971: L. Karttunen, Implicative verbs, *Language*, 47, 340–358.
- Кљакић 2020: С. Кљакић, *Семантичко-синтаксички међуоднос фазног глагола и комплеменција у енглеском и српском језику – контрастивни приступ*. Докторска дисертација. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Књиџар 2017: И. Књиџар, Проблем разграничавања прагматичких импликација у савременој лингвистичкој теорији, у: Ј. Грковић-Мејдор (ред.), *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LX/2, Нови Сад, 41–58.
- Књиџар 2019: И. Књиџар, *Лингвистички детектори пресупозиције у разговорном дискурсу*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет.
- Комри 1976: В. Comrie, *Aspect: an Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Крифка 1992: М. Krifka, Thematic Relations as Links between Nominal Reference and Temporal Constitution, in: I. Sag, A. Szabolsci (eds.), *Lexical Matters*, Stanford, CA: CSLI Publications.
- Лазовић 2020: М. Lazović, The concept of telicity in English, Romanian and Serbian, *Romanian Journal of English Studies*, 17, 100–108.
- Манојловић 2014: Н. Манојловић, Unbounded telic situations in English language and their translation equivalents in Serbian, *Lipar*, 54, Kragujevac, 213–224.
- Миливојевић 2021а: Н. Миливојевић, О аналитичким предикатима са глаголом *кренути* у српском језику: лексичко-пројекционистички приступ, Београд: *Српски језик*, XXVI, Београд, 193–216.
- Миливојевић 2021б: N. Milivojević, A contrastive account of phase verbs *begin* and *start* in English and Serbian, *Kragujevac; Nasleđe*, 48, Kragujevac, 203–218.
- Мишковић-Луковић 2018: М. Мишковић-Луковић, *Прагматика*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Мразовић–Вукадиновић 2009: P. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Sremski Karlovci/Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stanojevića.
- Новаков 2005: P. Novakov, *Glagolski vid i tip glagolske situacije*, Novi Sad: Futura publikacije.
- Новаков 2007: P. Novakov, Telicity in English and Serbian, *Timișoara: British and American Studies*, Timișoara, 299–307.
- Новаков 2009: P. Novakov, Vendlerova klasifikacija glagola u engleskom i srpskom jeziku, u: V. Ružić, S. Šljukić (red.), *Godišnjak Filozofskog fakulteta*, 34/1, Novi Sad: Filozofski fakultet, 43–50.
- Новаков 2016б: P. Novakov, Teličnost i perfektivnost u engleskom i srpskom jeziku, u: S. Gudurić, M. Stefanović (red.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 395–406.

- Новаков 2016а: P. Novakov, Granice značenja: glagolska semantika i glagolski vid, u: B. Mišić-Plić, V. Lopičić (red.), *Jezik, književnost, značenje. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 31–42.
- Пипер и др. 2005: П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синтакса савременог српског језика. Простиа реченца*, Београд: САНУ/Београдска књига/Матица српска.
- Ротстајн 2004: S. Rothstein, *Structuring Events: A Study in the Semantics of Lexical Aspect*, Malden, USA: Blackwell Publishing.
- Смит 1997: C. Smith, *The parameter of aspect*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Тошовић 2002: Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Франчески 2005: D. Franceschi, *Ingressive and Egressive Verbs in English: A Cognitive-Pragmatic Approach to Meaning*, Cambridge: Cambridge Scholar Publishing.

**IMPLICATIVE PROPERTIES OF THE INGRESSIVE ASPECTUALIZER
POČETI IN BESNILO AND SENTIMENTALNA POVEST BRITANSKOG CARSTVA
BY BORISLAV PEKIĆ**

Summary

This paper addresses constructions comprized of the ingressive aspectualizer *početi* followed by a verb complement. The verb *početi* is a phase verb which refers to the initial phase of its durative complement, but it is also considered an implicative verb, i.e. a verb which implies the truth or falsity of what is stated in the complement clause they introduce (see Karttunen 1971; Batistić 1979). Despite the fact that it can be classified as an implicative verb, *početi* can also have non-implicative properties depending on the aktionsart of the verb in the complement position. Therefore, the main objective of this paper is to check aktionsart combinations with which this ingressive aspectualizer has implicative, i.e. non-implicative features. As regards the theoretical framework, we relied on Vendler (1957), as well as Novakov (2005, 2016a, 2016b) and Lazović (2020), especially when referring to the notions such as *telicity* and *boundedness* which are of great relevance for our analysis. We hypothesized that the verb *početi* would have an implicative meaning followed by a state, activity, achievement, and semelfactive, i.e. a non-implicative meaning followed by an accomplishment. A total of 53 sentences were analyzed, taken from two novels by Borislav Pečić – *Besnilo* and *Sentimentalna povest Britanskog carstva*. The results revealed that the verb *početi* did not allow perfective complements as a result of which it could not combine with achievements and semelfactives denoted by perfective verbs only in the Serbian language. Finally, the verb *početi* had implicative properties in all the examples analyzed in this paper, i.e. when combined with states, activities, and accomplishments.

Key words: ingressive verb, implicative meaning, non-implicative meaning, početi, verb phase, aktionsar

Katarina B. Subanović

Д О Д А Т А К

Табела 1: Тип флаголске ситуације ингресивног аспектиуализацијора почети

СТАЊА
<p>1) Опрема је још доношена из Института за тропску медицину, неколико међусобно спојених просторија тек су почеле подсећати на тајанствене храмове у којима посвећени првосвештеници Науке, с арогантном самоувереношћу господарске врсте, чепркају по осетљивим мистеријама природе и приближавају се, тако се бар веровало, најдубљим истинама живота (ББП, стр. 353).</p> <p>2) Црнац га је почео нервирати (ББП, стр. 427).</p> <p>3) Обмануо га је црни прљави копијан, према коме је почео гајити чак и неку проклету наклоност (ББП, стр. 462).</p> <p>4) Почео сам према Либерману осећати перверзну симпатију, која се осећа према усамљеном тигру што га прогони цело село (ББП, стр. 496).</p>
АКТИВНОСТИ
<p>1) Главобоља која га је мучила откако је почео сањати снове, мутила му је поглед и у потиљак забијала танке, оштре клинове (ББП, стр. 47).</p> <p>2) Његово привремено спуштање постало је иманентно и контролни торањ Хитроа у сарадњи са лондонским Центром за контролу ваздушног саобраћаја, Air Traffic Control Center, (АТСС) у Вест Дејтону, почео је предузимати компликоване мере да му за то осигура ваздушни коридор (ББП, стр. 63)</p> <p>3) Иако се још 1953. знало да трећи лондонски аеродром мора бити готов најкасније 1974, да почне радити 1976, ни десет година после граничног рока он није ни почет (ББП, 107–108).</p> <p>4) А сада да видим како стојимо с леталитетом, па можемо почети разговарати озбиљно (ББП, стр. 204).</p> <p>5) Почео се губити. Страх га је парализовао (ББП, стр. 210).</p> <p>6) Десетак дана након тога, у акутhoneуролошкој фази, онда, дакле, када је вирус ушао у централни нервни систем, болесник почиње манифестовати хиперактивност, често бесмислену, дезоријентацију у времену и простору, тешке халуцинације, снажне грчеве и уопште необично понашање код фуриозног типа или телесну укрупњеност и парализу код тзв. паралитичног (ББП, стр. 236–237)</p> <p>7) Акутhoneуролошка фаза сазнања о карантину настаје када се појединачне свести о њему, сви ти, с почетка интимни, скривени, сепарирани страхови, почну укрштати, мешати, амалгамисати, све док се не удруже у један једини универзални чин (ББП, стр. 293).</p> <p>8) Затим су се удружили с чувеним модним креатором из Париза и почели правити специјалне моделе за оне који су још увек хтели да се разликују и могли то себи приуштити (ББП, стр. 415).</p> <p>9) Но и то ће проћи, мислио је, кад се и на западу почне толико умирати да бројеви изгубе смисао (ББП, стр. 444).</p> <p>10) Али, чим је отишао, угурали су овамо унезвереног Индиоса, који се од почетка понашао зверски, а коме је сада почела и бала цурити из уста (ББП, стр. 462).</p> <p>11) Клеао је и почео копати по изгаженим, поцепаним хартијама (ББП, стр. 475).</p> <p>12) Када је вирусе назвао „јебеним божјим најамним убојицама“ и почео ригати пену у небо, Лофорд је схватио да нешто није у реду (ББП, стр. 522–523)</p> <p>13) Почиње на људе гледати као на животиње, махом псе. (ББП, стр. 523).</p> <p>14) Лешеви су се окретали у круг, измешани с коферима, који су, ко зна када на траци заборављени, сада почели стизати, с треском испадајући кроз металногумена уста главног довода (ББП, стр. 611)</p> <p>15) Кад се навикла на светлост, небо је опет почело продирати у куполу (ББП, стр. 635).</p> <p>16) Онда су ствари почеле да се компликују (ББП, стр. 113).</p>

- 17) Било је, уистину, угодно чути како **су** људи опет **почели да бесне** из старих, добрих, здравих разлога – због неке административне грешке или бесконачног завлачења с полетањем авиона – а не због болести (ББП, стр. 169).
- 18) Маса **почиње да се комеша**. Још се неколико путника придружује харанги (ББП, стр. 336).
- 19) Питао се кад ће то лепо лице **почети да пуца** под ударцима новог фуриозног напада (ББП, стр. 409).
- 20) Најзад је, такође кроз векове, **почео да се привикава**, а потом и **прилагођава** (ББП, стр. 556).
- 21) Нетрпељивост према Енглезима је опште место европске геополитике, све од када су Острвљани с Норманима, Плантагенетима нарочито, **почели забадати нос** у континенталне послове, а Сартреов Жан, континенталац до кости и шовен до професионалности, који их мрзи из принципа и коме зато нису нужни никакви посебни разлози, образац је просвећеног Европљанина наших дана, нипошто тек реликт Наполеонове или Хитлерове Нове Европе (СПБЦБП, стр. 16)
- 22) Годишњи скупови племића, судских службеника, свештеника и угледних грађана **почеше се називати парламенћом** (СПБЦБП, стр. 129).
- 23) Благодарећи обновљеном интересу за географију и топографију, у време кад се умали средњи век нагло покренуо и **почеоразмењивати** радознале путнике, добијамо 1480. *Descriptions of England (Опис Енглеске)* из пера Какстона и Винкина де Ворда (СПБЦБП, стр. 145).
- 24) Она је уистину удовица његовог рано преминулог брата Артура, но да би такав брак могао бити инцестуозан, што је заправо и био, пре него што га је папа из политичких мотива легализовао, сетио се Хенри VIII тек када му је она место живих синова **почела рађати** све саму мушку мртворођенчад.) (СПБЦБП, стр. 163).
- 25) У то време на економију **почиње деловати** нови фактор, познат данас под застрашујућим именом инфлација (СПБЦБП, стр. 172)
- 26) Енглез **је почео живети** и на другом крају света, „али под енглеском заставом и под слободним енглеским институцијама”, с поносом вели Тревелјан (СПБЦБП, стр. 232).
- 27) Ми се у њене толико пута описане оперативне путеве и странпутице нећемо упуштати, него ћемо се вратити подземним и позадинским политичким комбинацијама, које су већ тада **почеле кројити будућност света**, један нови Версај, а са њим и изворе нових сукоба (СПБЦБП, стр. 377).
- 28) Тек од марта 1930. незапосленост **је почела алармантно да расте**, експорт је пао за 20 а импорт за 14 посто (СПБЦБП, стр. 357).
- 29) Министарство здравља локалним властима упутило 1.000.000 погребних формулара, на осно- ву којих **су** магистрати **почели сакупљати** мртвачке сандуке, прављене махом од дебелог картона и *papier machea*, јер је израчунато да би само за три прва ратна месеца традиционална сахрана захтевала око 60 милиона квадратних стопа дасака, по цени од милион фунти (СПБЦБП, стр. 366).
- 30) И овај је рат завршен, то је истина, и све су неозбиљности до сада биле допуштене, али сада је опет мир, озбиљно **треба почети да се живи** (СПБЦБП, стр. 374).
- 31) Тешко да **почињемо** ишта **сазнавати** о његовој природи пре него што успемо да разликујемо тачке релативног дисконтинуитета у стално струјећем току (СПБЦБП, стр. 384).

О С Т В А Р Е Њ А

- 1) Кастор је, наиме, **почео обликовати** њега, Полукса (ББП, стр. 24).
- 2) Али чим га **је** Џон **почео навлачити**, Лук више није био у лекарској соби Медицинског центра на аеродрому Хитроу (ББП, стр. 141). (односи се на навлачење мантила)
- 3) Убрзо **је** и сам чин **почела сањати**. Како лови и улов поносно спушта Великом стројењу пред шапе (ББП, стр. 193).

- 4) Док је дечак покушавао да на пушку монтира телескопску цев, сео је за сто, откључао фиоку, извадио карту с црвеним рубом и **почео је испуњавати** лажним подацима о једном лажном имену (ББП, стр. 229).
- 5) Подигао је телефонску слушалицу и **почео окретати** број (ББП, стр. 283).
- 6) Лук је подизао левак све док тело **није почело клизити** према ватри (ББП, стр. 417).
- 7) Осетио је да му је нешто за леђима тек кад му је то, тешко и дивље, легло на рамена и **почело** зубима **кидати** врат (ББП, стр. 576).
- 8) Либерман је пустио воду из стакленог резервоара и **почео прати** руке темељно, пажљиво, трљајући прст по прст четком извађеном из нераспаковане целофанске кесе (ББП, стр. 592–593).
- 9) Али кад су га стигли, оборили на земљу и **почели** живог **јести**, пуцао је (ББП, стр. 613).
- 10) Поглед му је пао на платнену медицинску торбу крај ногу. Њеним дном ширила се мрља. Привукао је. Била је тешка. **Почео је повлачити** затварач (ББП, стр. 620).
- 11) **Почео сам да му пропусницу пишем**. Али сам одустао (ББП, стр. 407).
- 12) **Почиње стога да трчи** према подрумском прозору, где је договорено да га чекају (ББП, стр. 578).
- 13) „У свету који **сте почели да правите** у Аушвицу?” (ББП, стр. 600)
- 14) С друге стране стакленог зида, будући карантински кордон **почео је да се формира** у непробојан ред униформи (ББП, стр. 264).
- 15) Тек кад се поуздано видело да се Џејмсова војска не миче, да на искрцавање не реагује, племство **је почело прилазити** претенденту (СПБЦБП, стр. 241).
- 16) И управо тада када је ту империју добила, **поче је губити** (СПБЦБП, стр. 260).
- 17) Добила ју је пре свега на памети; **губити је поче** захваљујући небриззи, која и дан-дањи карактерише енглеску политику (СПБЦБП, стр. 260).
- 18) Та заједница је од самог почетка била жив организам. Најпре се мењала ширењем, а онда, кад је до пуног обима друге Империје стигла, **почела је мењати** унутрашњу страну (СПБЦБП, стр. 332).